

GREENPEACE

MAGAZÍN GREENPEACE ČESKÁ REPUBLIKA

PODZIM 2021

PERMAKULTURA JE
SELSKÝ ROZUM

PŘEDVOLEBNÍ
KLIMATICKÁ TOUR
„SPOLU PRO KLIMA“

TÉMA ČÍSLA

PŘÍRODA A SPOLEČNOST

EDITORIAL

Milé čtenářky, milí čtenáři, doufám, že jste prožili slunné léto a načerpali nové síly. Během podzimu nás všechny totiž čekají podstatné změny. Nejvýraznější celospolečenskou proměnu mohou přinést podzimní volby, které jsou – v době přípravy tohoto čísla – teprve před námi. Až budete tyto řádky číst, budete už vědět, jaké strany zvítězily. Přestože politická scéna mnohdy působí otravně, někdy až depresivně, na naší politické reprezentaci z velké části závisí to, jak bude naše společnost koexistovat se životním prostředím. Právě toto důležité téma – tedy soužití společnosti a přírody – jsme vybrali také jako téma tohoto magazínu.

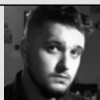
Nabízíme vám přehledné zhodnocení programů politických partají. Programy totiž nejsou podstatné jenom před volbami, možná právě naopak – měly by poukazovat na to, jakým způsobem bude v následujících čtyřech letech vypadat správa společné krajiny. Proto jsme pro vás analyzovali různé aspekty politických programů a připravili jsme jejich porovnání.

Dalším způsobem, jak zlepšit společenské směřování, je prostřednictvím výrazných osobností. Pokud se výjimečné figury veřejného života staví za ochranu krajiny, může nastat pozitivní změna ve smýšlení veřejnosti. Také z toho důvodu Greenpeace spolupracuje s inspirativními jedinci z umělecké a odborné sféry. Můžete si prohlédnout galerii fotografií, které s nimi nafotila fotografka Alžběta Jungrová. S ní jsme připravili také rozhovor o její fotografické kariéře a o vztahu k přírodě.

A v neposlední řadě bych rád upozornil na ukázkou z knihy Beton a hlína: Rozhovory o šetrnosti a udržitelnosti ve městě. Také v následujících číslech plánujeme uveřejňovat ukázky z dalších knih nakladatelství Host, které v nové edici Klimax vydává publikace věnující se ekologickým otázkám. Vybrali jsme ukázkou rozhovoru o „permakultuře“, tedy o praktických, díky nimž lze i v městském prostředí vytvářet přírodní zahrady. Věříme, že vám toto číslo přinese inspiraci a zajímavé informace o tom, jak lze soužít s přírodou na politické, mediální i na osobní rovině.

Přeji vám příjemné čtení!

Lukáš Senft
vedoucí vydání

GREENPEACE MAGAZÍN

Vydává: Greenpeace Česká republika, Prvního pluku 12, Praha 8 – Karlín, 186 00, tel.: +420 224 320 448 nebo +420 224 319 667, e-mail: priznivci@greenpeace.org, www.greenpeace.cz
Vedoucí vydání: Lukáš Senft | Grafická úprava: Petr Slezák
Jazyková redakce: Igor Pejchal | Registrováno MK ČR E 20887, ISSN 1211 81 68 | Podávání novinových zásilek povoleno ředitelstvem pošt Praha, čj. NP 2417/1993 ze dne 14. 12. 1993

KRÁTCE

VLÁDA ROZŠÍŘILA VÝSLUHOVÉ PŘÍSPĚVKY PRO HORNÍKY

Hnutí DUHA, Centrum pro dopravu a energetiku a Greenpeace vítají rozšíření příjemců příspěvku, protože si podle nich lidé z Vršanské uhelné a Se-veročeských dolů takovou záchrannou síť zaslouží. Tentokrát došlo k rozšíření okruhu příjemců příspěvku s předstihem, nikoli až v krizové situaci či zpětně, jako tomu bylo u Sokolovské uhelné minulý rok. Zástupci ekologických organizací zároveň kritizují, že vláda stále zapomíná na zaměstnance a zaměstnankyně z uhelných elektráren a tepláren. Rychlé zavírání elektráren a velkolomů bude znamenat ztrátu pracovních míst na relativně malých územích, kde je již dnes nadprůměrná míra nezaměstnanosti a nižší životní úroveň než v ostatních regionech.

ELEKTŘINU ZDRAŽUJE CENA PLYNU

V posledních týdnech a měsících zažívá Evropa bezprecedentní nárůst cen energií, který se dotýká i lidí v České republice. Krátkodobým řešením pro české domácnosti může být například příspěvek na energie, který umožní vyrovnat rostoucí účty nízkopříjmovým rodinám, dlouhodobým pak zjednodušení podmínek a navýšení dotační podpory pro zateplování a obnovitelné zdroje na domech tak, aby byly dostupné všem. Zdrojem financování takové pomoci by měly být v první řadě desítky miliard korun získávané z aukcí emisních povolenek na národní úrovni, z nichž většina se v současné době rozpouští ve státním rozpočtu. Řešením naopak není zastropování ceny emisních povolenek. Na vině současně energetické krize je zejména rostoucí cena zemního plynu, dokazuje to například analýza společnosti Ember.

OBSAH ČÍSLA

Kdo myslí na přírodu?.....	3-5
Spojili se pro planetu	6-9
Nejdůležitější momenty v historii Greenpeace	10-11
Klimatická budoucnost	12-14
Permakultura je selský rozum.....	15-18
Turów: vývoj v roce 2021.....	18-19

KDO MYSLÍ NA PŘÍRODU?

Analýza volebních programů
v otázkách životního prostředí

Přípravy podzimního magazínu dokončujeme těsně před volbami do Poslanecké sněmovny. V době, kdy k vám magazín dorazil, už jsou známy výsledky voleb – přesto vám nabízíme výsledky analýzy, kterou jsme připravili v předvolebním období. Doufáme, že tato analýza umožní lépe odhadnout, jaké politické změny v oblasti životního prostředí můžeme očekávat.

Experti a expertky ekologických organizací sdružených v asociaci Zelený kruh pečlivě prostudovali volební programy politických stran, hnutí a koalic (vybraných a seřazených dle volebního modelu CVVM z července 2021) a zaměřili se na to, jak chtějí řešit čtrnáct zásadních problémů a výzev spojených se změnou klimatu a životním prostředím.

Zelení a Piráti se Starosty mají jednoznačně nejkomplexnější a nejkonkrétnější volební programy z hlediska řešení změny klimatu, napravení neudržitelného zemědělství, modernizace energetiky a zlepšení prostředí pro život. Solidní program pro ochranu klimatu a životního prostředí mají také **ČSSD** a koalice **SPOLU**. Naopak koalice **Trikolóry, Svobodných a Soukromníků (TSS)** a **SPD** navrhuji ochranu životního prostředí nejvíce oslabit. O něco lepší, ale slabé jsou programy **KSČM, ANO** a **Přísahy**.

PODROBNÉ HODNOCENÍ PODLE TÉMAT

1 OVZDUŠÍ

S konkrétními návrhy na vyčištění ovzduší přichází pouze koalice Pirátů a STAN a Zelení, kteří chtějí zpřísnit kontrolu a postihy za jeho znečišťování a naopak podporovat snižování znečištění. Celkem konkrétní je také KSČM a ANO (ovšem jen v oblasti domácích kotlů). ČSSD a SPOLU mají pozitivní, ale velmi obecný přístup. Kroky ke zhoršení kvality ovzduší plánuje pouze TSS.

2 ODPADY

Účinná řešení pro snižování množství odpadů (zejména pro minimalizaci vzniku při výrobě a zajištění recyklace vyříděných surovin) představila koalice Pirátů a STAN a Zelení. O trochu obecnější jsou ANO, ČSSD a SPD. SPOLU uvádí jen obecnou podporu pro recyklaci a prevence vzniku odpadů. KSČM, Přísaha a TSS se odpady nezabývají.

3 ZDRAVÉ LESY

Piráti se STAN, SPOLU, Zelení a s menšími rezervami i ČSSD uvádějí konkrétní řešení pro ozdravení lesů, zejména přirozenou obnovu lesů v přírodě blízce skladbě a změnu hlavního zaměření státních lesů z produkce dřeva na ochranu půdy a rekreaci. V obecné rovině tyto změny podporují i KSČM a SPD. TSS alespoň podporuje posílení postavení vlastníků lesů vůči myslivcům. Přísaha zůstává v této oblasti u zcela obecných frází. Hnutí ANO deklaruje výsadbu 350 milionů stromů v lesích, jinak vůbec nic. Samotná masivní výsadba je pro obnovu lesů negativní, neboť zdravé a odolné lesy musí být založeny zejména na přirozené obnově.

4 CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ A DRUHY

Jasně kroky k rozšíření ochrany přírody na nová území deklaruje SPOLU (zejména vyhlášení dvou nových národních parků Křivoklátsko a Soutok Moravy a Dyje), ČSSD a Zelení to vidí podobně (jen v případě Soutoku navrhuji formu CHKO), ale zase jsou konkrétnější v ochraně živočišných druhů a rostlin a slibují ochranu divoké přírody i mimo národní parky. ANO slibuje národní park Křivoklátsko a hned 2 CHKO (Soutok a Krušné hory), ale další opatření na ochranu přírody neuvádí. Trochu méně konkrétní jsou Piráti a STAN. Ostatní strany se chráněnými územími a druhy nezabývají nebo jen zcela obecně deklarují ochranu přírody a krajiny.

5 VODA V KRAJINĚ

Piráti se STAN, SPOLU a Zelení mají konkrétní pracovaná řešení pro zadržování vody v krajině, jako

je revitalizace řek či mokřadů, zlepšení vsakování vody ve městech, ochrana proti znečišťování či omezení pesticidů a hnojiv. Mírně obecnější, ale stále kvalitní program v této oblasti mají ČSSD a KSČM. Program Přísahy je velmi obecný, byť s náznaky vstřícnosti k řešení problémů, SPD zmiňuje opatření spíše v oblasti čistoty vody, ale prosazuje také pro vodní režim i ochranu přírody krajiny ničivý kanál Dunaj–Odra–Labe. ANO chce stavět několik velkých přehrad, ostatní opatření jsou spíše drobná a obecná, TSS k vodě neuvádí nic.

6 PŮDA A ZEMĚDĚLSTVÍ

Významná shoda mezi stranami panuje v otázce změny přístupu k zemědělské krajině a půdě. SPOLU, ČSSD, Piráti se STAN, Zelení a do jisté míry i KSČM navrhnou konkrétní řešení pro vracení života do krajiny, jako je povinnost minimálního podílu zelených ploch na zemědělské půdě, reforma zemědělských dotací s důrazem na ochranu přírody a krajiny, zdvojnásobení podílu ekologického zemědělství, revitalizace řek či mokřadů a tak podobně. SPD se obecně vymezuje proti evropské zemědělské politice, ale zároveň navrhuje dílčí pozitivní řešení. ANO přichází s dílčími řešeními v technické oblasti, ale zcela pomíjí potřebné změny krajinné struktury. Ještě o něco obecnější je TSS a Přísaha zůstává jen u velmi obecných zmínek o potřebě ohleduplnějšího přístupu k půdě a zadržování vody v krajině.

7 KONEC UHLÍ A SPRÁVEDLIVÁ TRANSFORMACE

Téměř všechny strany akceptují odklon České republiky od uhlí, výjimkou je TSS navrhujei dotěžení zásob uhlí a KSČM, která chce odklat termínu konce uhlí. Konkrétní termín konce uhlí však uvádějí jen Zelení (2030) a Piráti se STAN (2033). ČSSD nepřímou mluví o konci uhlí v roce 2030 (a v anketě to potvrzuje explicitně) a stejně jako Piráti se STAN a Zelení myslí na spravedlivou transformaci uhelných regionů. SPOLU zůstává na obecné úrovni, deklaruje podporu limitům těžby a nahrazování uhlí jinými zdroji a nezabývá se spravedlivou transformací. ANO naznačuje, že bude hledat cestu k rychlejšímu odklonu od uhlí, než je rok 2038, ale nic neslibuje. SPD a Přísaha počítají se zavíráním uhelných elektráren, nesdělují však detaily.

8 ENERGETICKÁ EFEKTIVITA A ÚSPORY

Zelení, ANO a ČSSD přicházejí s konkrétnějšími návrhy na posílení úspor energie, zejména v budovách

a zejména formou posílení dotací a dalších finančních mechanismů. Obecně deklarují záměr podporovat úspory energie koalice Pirátů a STAN a SPOLU. SPD, Přísaha a TSS se úsporami energie nezabývají. KSČM předkládá dílčí negativní návrh přesunu financování úspor z ministerstva životního prostředí (kde rozdělování peněz na úspory relativně funguje) na ministerstvo pro místní rozvoj (kde to nefunguje).

9 OBNOVITELNÉ ZDROJE ENERGIE

Konkrétní návrhy na rozvoj obnovitelných zdrojů (zejména využití obřího Modernizačního fondu nebo zrušení bariér pro sdílenou a komunitní energetiku) předkládají ČSSD, SPOLU, Zelení a Piráti se STAN. ČSSD navíc mluví o potřebě zcela nové energetické koncepce s důrazem na plnění dekarbonizačních cílů 2030 i uhlíkové neutrality 2050. ANO přichází s velmi ambiciózním cílem ztrojnásobení výkonu OZE do roku 2025, ale neuvádí, jaké pro to prosadí nástroje. Obecně pozitivní je v oblasti obnovitelných zdrojů také KSČM. Přísaha a TSS pouze konstatují, že mají místo v energetickém mixu. SPD odmítá systém dotací na obnovitelné zdroje.

10 JADERNÁ ENERGETIKA

S výjimkou Zelených ostatní strany spojuje podpora rozvoje jaderné energetiky v ČR, jen ČSSD k této otázce v programu zcela mlčí. Přísaha a koalice Pirátů a STAN zůstávají na obecné úrovni. Konkrétnější podporu výstavbě nových reaktorů projevuje SPOLU a TSS. KSČM a SPD navíc odmítají vyloučení firem z Ruska a Číny a SPD hodlá naprosto nerealisticky do roku 2038 navýšit výkon jaderné energetiky na dvojnásobek. ANO chce dál tlačit tendr na výstavbu nového reaktoru v Dukovanech a začít připravovat i výstavbu nových bloků v Temelíně.

11 DOPRAVA

V oblasti dopravy panuje významná neshoda mezi stranami. Zcela konkrétní opatření pro snížení zatížení měst auty či dálnic kamiony nabízí Zelení. O něco obecnější řešení předkládají Piráti se STAN a KSČM, obě však jasně zaměřená na podporu šetrných forem dopravy a omezení zbytečného převážení zboží a lidí. U ANO, SPOLU, SPD a ČSSD dominuje v konkrétních návrzích spíše důraz na dálnice, rozšíření letišť, ale také železnice. TSS kromě podpory výstavby dálnic za každou cenu také oponuje ekologickým opatřením v dopravě – jako jsou podpora elektromobility nebo ekologické daně.

12 TĚŽBA SUROVIN

Otázkami těžby surovin na našem území nebo v zahraničí se strany nezabývají ani v obecné rovině.

Jediné relativně konkrétní návrhy přináší koalice Pirátů a STAN.

13 ÚČAST OBČANŮ PŘI POVOLOVÁNÍ STAVEBNÍCH ZÁMĚRŮ

Jediné Zelení uvádějí konkrétní způsob, jak zajistit vrácení účasti občanů do rozhodování o stavebních záměrech a dalších projektech v jejich okolí. Piráti a STAN to konkrétně také slibují, ale chybí explicitní závazek, co se jak změní. V obecné rovině posílení účasti veřejnosti slibuje ještě KSČM. Ostatní strany se tímto problémem ve svých programech nezabývají.

14 KLIMATICKÁ POLITIKA (NÁRODNÍ, EU, MEZINÁRODNÍ)

V celkovém pojetí klimatické politiky se odráží malý důraz politických stran na evropskou a mezinárodní agendu, takže žádná ze stran nemá vyčerpávající návrh konkrétních kroků. Žádná strana také nezmiňuje konkrétní termín dosažení klimatické neutrality ČR. Dílčí konkrétní návrhy však předkládají voličům a voličkám Zelení, Piráti se STAN a ČSSD, kteří také jasně deklarují podporu evropské klimatické politice. SPOLU celkem jasně hodnotí Evropskou zelenou dohodu jako příležitost, ale nevyjadřuje svoje postoje k dílčím otázkám (jako je zvýšení národních cílů pro emise či čistou energii a úspory). KSČM a Přísaha zůstávají na obecné úrovni, ale podporují klimatickou a ekologickou politiku. Pouze SPD a TSS vyjadřují jednoznačný odpor k Evropské zelené dohodě a navrhují odstoupit od mezinárodních klimatických závazků. Hnutí ANO se v rétorické rovině blíží SPD a TSS, když označuje klimatickou politiku za „ekologické běsnění“, na druhou stranu deklarují zájem naplnit mezinárodní dohody (například Pařížskou klimatickou dohodu).

ZÁVĚR

České politické strany od posledních voleb, pod tlakem prohlubující se klimatické krize, zezelenaly. Prioritám ochrany přírody a řešení klimatické krize jsou nejbližší Zelení, ale velmi se jim přiblížili Piráti se STANem. Navíc se zdá, že ubývá radikálních odpůrců ekologie. I dříve anti ekologická ODS podepsala solidní zelený program koalice SPOLU. Z programů vyplývá, že politické strany reagují na rostoucí zájem Čechů a Češek o ochranu životního prostředí a řešení změny klimatu. Pokud nám chcete pomoci usilovat o plnění závazků všech stran, napište kandidátkám a kandidátům do Poslanecké sněmovny a ukažte jim, že vám záleží na přírodě.

Lukáš Hrábek

tiskový mluvčí Greenpeace

SPOJILI SE PRO PLANETU

Volby jsou jedinečnou příležitostí, jak můžeme jako jednotlivci podpořit změnu na úrovni systému, proto je pro nás letošní klimatická kampaň obzvlášť důležitá. Tentokrát jsme potřebovali velkou posilu, silné hlasy známých osobností, které mají moc probudit i ty největší spáče.

Jana Plodková, Bára Poláková, Terezie Kovalová, Bára Jánová, Ben Cristovao, Jan Cina a Tomáš Sedláček řekli, že do toho půjdou s námi – že chtějí figurovat v obrazových příbězích fotografky Alžběty Jungrové, v nichž se setkávají člověk a příroda. Ukazují kontrast života a mrtvé krajiny. Upozorňují na změnu klimatu a fakt, že i když je současný stav alarmující, stále ještě

můžeme planetu zachránit. Fotili jsme na místech, která souvisí s destrukcí životního prostředí a změnou klimatu, od uhelných dolů a elektráren až po lesy zničené kůrovcem a požáry. Zažívali jsme nezapomenutelná dobrodružství. A i když v době uzávěrky nevíme, jak to s politikou životního prostředí ve volbách dopadlo, rozhodně víme, že to mělo smysl.

TEREZIE KOVALOVÁ

„Táta mě celé dětství učil, že na to, jak je naše republika malá, máme obrovské množství přírodních krás. Pokud se o ně ale nebudeme starat, velmi snadno se může stát, že už brzo budou vypadat úplně jinak. Pointa je v tom, že nikomu z nás by nemělo být jedno, jak se na naší republice parazituje a naše krajina se tím ničí. Je třeba tomu pohlédnout zpřima do očí, protože bez fungujícího ekosystému se můžeme jít akorát tak klouzat.“

Foto © Alžběta Jungrová

Foto © Alžběta Jungrová

BEN CRISTOVAO

„Troufám si odhadnout, že já ještě přírodu zažiju skoro takovou, jakou pamatuju, ale další generace jsou v otázce. A tak kromě změn v jídelníčku a životním stylu bojuju na různých frontách. Nic ale bohužel nemá takovou sílu jako zákon a s ním politici. Zkouším tedy spolu s pár stejně smýšlejícími lidmi další cestu, protože prý ještě není pozdě to všechno zvrátit.“

BÁRA POLÁKOVÁ

„Věřím, že jakákoliv kampaň, která vede k tomu, aby obohatila a rozšiřovala obzory lidí, kteří se změnou klimatu tolik nezabývají, ještě nad ní nepřemýšleli, je užitečná a důležitá. Čím víc nás totiž bude, tím spíš se může něco změnit.“

JAN CINA

„Planetu máme jenom jednu a je nás všech. Je dobré se o ni starat, přemýšlet o ní, žít s ní v souladu. Greenpeace si tohle dlouhodobě uvědomuje a čím víc nás bude, tím líp pro nás pro všechny. Proto jsem se rád připojil k téhle výzvě.“

BÁRA JÁNOVÁ

„Ochrana klimatu a přírody jde ruku v ruce s péčí o lidské psychické i fyzické zdraví. Snažím se tuto lásku k přírodě šířit a v lidech probouzet. Je to náš společný příběh, který tu píšeme, a věřím, že všichni chceme šťastný konec. Proto jsem do této kampaně šla a byla jsem moc ráda, když mě Greenpeace oslovili. I když mě temné síly momentálně vítězí, věřím, že příliv světla už se blíží.“

A portrait of Alžběta Jungrová, a woman with dark hair and bangs, wearing a dark blue turtleneck sweater. She is leaning against a black handrail of a staircase with red steps. The background is a blue wall with white structural elements.

ALŽBĚTA JUNGROVÁ

KDYŽ UDĚLÁME KAŽDÝ ASPOŇ NĚCO, MÁME ŠANCI TO TADY ZACHRÁNIT

S fotoaparátem vyrážela do míst, na která by většina z nás neměla odvahu. Dokumentovala bolest, chudobu, války, ty nejstrastiplnější příběhy lidí a planety. Dnes je Alžběta Jungrová víc doma v Česku než za hranicemi a užívá si toho, že má konečně prostor tvořit i umění. Silná témata ale zaznamenává stále. Jedním z těch posledních byla právě kampaň Greenpeace.

Co pro vás znamená téma ochrany klimatu a planety?

Hodně a měli bychom ho řešit dřív, než bude úplně pozdě. Nemusíme hned všichni planetu převracet, ale když začneme každý u sebe, malými věcmi, změníme to. Nejsem schopná zavřít továrnu nebo uhelný důl, to není v silách jednotlivce. Otevřít to téma a upozornit na něj ale můžu. V tom vidím svoji roli, proto podobné projekty jako tenhle s Greenpeace podporuju poměrně často. Ale vybírám si, musí mi to dávat smysl, musím s tím souznít.

Je to ten důvod, proč se focení věnujete? To, že fotka upozorňuje na realitu a má moc něco změnit?

I když se teď věnuju i výtvarné fotografii, kde zachycuju vyjádření sebe sama, stále jsem taky dokumentarista. A podstatou dokumentu je přinášení zpráv či obrazů o stavu věcí. Ale fotek, které něco skutečně změnily, je pár. Mně stačí změnit pohled jednoho člověka, který se zamyslí a začne se ptát. To je ten start, o který mi jde.

Které fotky podle vás něco doopravdy změnilý?

Většinou vznikly ve 20. století. Například vztyčování americké vlajky v Pacifiku nebo fotografie z války ve Vietnamu. Neuvědomuju si ale žádnou takovou ikonickou fotku ze současnosti. Už jsme tím progresem totálně otupěli. Chrlí se na nás brutalita věcí, a tím ztrácíme citlivost.

Na svých pracovních cestách jste na vlastní oči viděla spoustu tváří reality. Máte po tom všem víru v lidstvo? Jak to s námi podle vás dopadne?

Já jsem víru v lidstvo asi ani nikdy neměla. Jsme blbci. Místo toho, abychom pracovali s myslí a vyvíjeli se inteligentně sami, vyvíjíme technologie, které dělají věci za nás, a my hloupneme. A to je špatná cesta, která vede do pekla. Ničíme planetu, na které žijeme, přemnožujeme se, celkově jsme nepoučitelní. Dávno víme, že nás čeká průser, ale jedeme dál, děláme, že se nic neděje, jako by žádné zítřa nemělo přijít. A za dvacet let budou všichni dělat: Ups, problém, to jsme nevěděli!

Cesty do světa za dokumentárními reportážemi jste prý omezila z důvodu, že už jste si potřebovala odpočinout a dostat do svého života víc klidu. Během našeho společného projektu si ale nešlo nevěšmout, že se vám při adrenalinovějších situacích pokaždé rozzářily oči. Nechybí vám tahle dobrodružství?

To není o adrenalinu, ale o tom, že miluju focení. Rozsvítím se ve chvíli, kdy začnu fotit, a z hlavy mi zmizí celý svět. Nic neřeším, nad ničím nepřemýšlím, přichází čistá koncentrace. Ono samo focení je ostatně adrenalin. To, co lidé nevidí, je, že při něm hraju se strašně moc věcmi dohromady. S výrazem člověka, kompozicí, světlem... A pak je tam ten tlak očekávání těch, kteří se vám svěří se svým příběhem. Je to ohromná zodpovědnost a výzva. A já mám výzvy ráda.

Máte nějaké fotografické zážitky, které vás zásadně ovlivnily jako člověka, vaše hodnoty?

Těžko říct. Ovlivní vás vlastně cokoliv, co potkáte. Víc než zážitky z focení mě ale ovlivňují filmy, výtvarné umění nebo knížky. Když fotím, jsem vážně tak koncentrovaná na tu chvíli, že je těžké se ke mně dostat.

Baví vás zaznamenávat živou krajinu a přírodu?

To, co dokáže příroda vytvořit, je největší kýč na světě. V tom nejlepší slova smyslu. Takže všechno, co pak uděláme my, když se snažíme tu nádhru zachytit, je jen vtip. Jako fotografka ale potřebuju mít v té krajině člověka a jeho emoce. Zachycovat lidské emoce je pro mě stále nejsilnější...

Na jakých projektech v současné době pracujete?

Poslední rok mám štěstí, že dělám samé hezké věci. Nějak se to vytříbilo. Už mám portfolio, na základě kterého si mě vybírají lidé, s jejichž tématy skutečně souzním. Teď například finišujeme knihu k brněnské výstavě designérky Lucie Koldové. Kreativně na tom pracujeme tři ženy, my dvě a Zuzana Lednická z Najbrt studio, a každá to někam posouváme. Ten projekt mě moc baví i procesově. A taky připravuju vlastní výstavu, která bude na jaře 2022. Jejím tématem jsou emoce, které jsou podle mě to jediné reálné, co ve svých životech máme. Bude to velká věc, v obrovském prostoru, v opatství v Rajhradě, kde je druhá nejstarší knihovna v Čechách. Jedna část kláštera není opravená, zůstala nádherně propadaná, což mi dává možnost přenést fotky i na jinou formu než papírovou – budou vlát v prostoru, bude to celé interaktivní. Už teď mám samozřejmě pocit, že nemám dost času a že to všechno nestihnou. Vlastní výstava je pro mě pokaždé nesmírně náročná, finančně, časově i emočně – obracím sama sebe.

Každý máme v životě téma, které vnímáme ve vztahu se změnou klimatu jako nejcitlivější. Jaké je to vaše?

Sama jsem si děti nepořídila, protože si myslím, že je nesmyslné je do tohoto světa přivádět. Ale chci, aby moje neteře vyrostly v normálním prostředí, aby měly vodu, základní věci, které my nedoceňujeme.

Spousta lidí „základní věci“ nedoceňuje, protože ve svém životě neviděli to, co vy – jak vypadá život v nedostatku.

Žijeme v nadstandardním luxusu a vůbec si toho nevážíme. Každému by prospělo jet na měsíc třeba do Bangladéše, protože, jak všichni víme, je strašně těžké v něčem žít a vážit si toho. Dojde vám to na těch místech a pak znovu, když se z nich vrátíte. Třeba splachovací záchod. Po jedné z cest jsem volala mámě: „To je tak super, já nemusím do latríny někam na vesnici!“ Ale za pár dní už jsem ho zase brala jako samozřejmost. Tak to prostě je. Neznáme chudobu a žijeme v něčem, na co se jednoho dne budou dívat jako na zlatou éru. Nechci, aby lidé líbali zemi, po které chodí, ale aby si občas uvědomili, že to tady máme sakra dobrý. A udělali aspoň něco pro to, abychom o to nepřišli.

Ivana Česnek Marcinová

koordinátorka vztahů s veřejnými osobnostmi

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ MOMENTY V 50 LET DLOUHÉ HISTORII GREENPEACE

Organizace Greenpeace vznikla v kanadském Vancouveru, kde se uvnitř mírového hnutí začala utvářet skupina lidí, kteří chtěli kromě kampaně proti válkám usilovat i o ochranu životního prostředí. Vznikla iniciativa Don't Make a Wave Committee (výbor Nedělejte vlny), která se stavěla proti plánovanému testu jaderné bomby na ostrově Amčitka v Aljašce. 15. září 1971 se začal psát příběh mezinárodní organizace, která změnila svět.

1971 Plavba proti jaderným testům

Aktivisté a aktivistky sehnali starou loď Phyllis Cormack, kterou přejmenovali na Greenpeace a na které vyplula dvanáctičlenná posádka přímo na místo plánovaného výbuchu, aby mu zabránila. Do svého cíle loď Greenpeace nedoplnula, protože ji zastavila bitevní loď amerického námořnictva. Po jejím návratu ji však i přesto vítaly tisíce lidí. A příběh lidí, kteří jeli zastavit jadernou explozi, vyvolal celosvětovou debatu, která znamenala začátek konce jaderných testů.

1982 Konec komerčního lovu velryb

I další ikonické kampaně Greenpeace se odehrávaly na mořích. Lodě Greenpeace konfrontovaly velrybářské flotily, které dostaly populace některých druhů velryb na pokraj vyhynutí. Podle odhadů dosahoval počet plejtváků obrovských sotva šesti tisíc kusů. Svět obletěly záběry velrybářů střílejících harpuny přes protestující aktivisty, kteří bránili destruktivnímu lovu vlastními těly. V roce 1982 pak na nátlak Greenpeace Mezinárodní velrybářská komise schválila zákaz komerčního lovu velryb.

1985 Evakuace lidí z atolu Rongelap

Testy amerických jaderných zbraní v Tichomoří v okolí atolu Rongelap měly nepochybnitelný negativní vliv na místní domorodé obyvatele, na které se snesl radioaktivní spad. Marshallovy ostrovy se obrátily na Greenpeace, aby evakovalo lidi z atolu do bezpečí. Obrovská logistická operace se povedla a loď Greenpeace jménem Rainbow Warrior dokázala během několika měsíců přestěhovat stovky lidí do jejich nového domova v neznečištěné a bezpečné části souostroví.

1985 Potopení Rainbow Warrior

O něco později měla loď Rainbow Warrior vést flotilu plavidel na protest proti francouzským testům jaderných zbraní u atolu Mururoa, ovšem v předvečer odjezdu vybuchly postupně dvě nálože, které na loď kotvící v přístavu v novozélandském Aucklandu připevnili agenti francouzské tajné služby. Posádka loď rychle opustila kromě portugalského fotografa Fernanda Pereiry, který v potápějící se lodi zahynul. Teroristický útok na loď Greenpeace, který měl krycí jméno Operation Satanique, odkrylo rozsáhlé vyšetřování novozélandské policie. Způsobilo tím mezinárodní skandál. Ukázalo se totiž, že bombový útok byl schválen z nejvyšších pater francouzské politiky a věděl o něm i tehdejší prezident François Mitterrand.

1984 a 1987 První akce na českém území

Na území Československa se již v 80. letech odehrály dva protesty Greenpeace. V roce 1984 pronikl mezinárodní lezecký tým Greenpeace na teplárnu u Karlových Varů, aby zde upozornil na znečištění ovzduší a kyselé deště. Na komínu vyvěsili aktivisté písmeno T – na dalších místech v Evropě pak vyvěsili jejich kolegové další písmena, která dávala dohromady nápis STOP. V roce 1987, na první výročí od utajované havárie v jaderné elektrárně Černobyl, pak organizace Greenpeace vyvěsila transparent proti stavbě elektrárny Temelín na balkoně Národního muzea v Praze.

1989 Duhový autobus v Praze

Jen několik dní po listopadových událostech přijel na Václavské náměstí v Praze duhový autobus Green-

peace Rakousko. Bylo to poprvé, co Greenpeace oficiálně působilo za železnou oponou. Zájem lidí byl obrovský – na nálepky Greenpeace se stály fronty a petici proti elektrárně Temelín podepsalo 80 tisíc lidí. Autobus poté jezdil po republice a mapoval místa s toxickým znečištěním a starou ekologickou zátěží.

1991 Prosazení ochrany Antarktidy

Antarktida je kontinent, který není trvale obydlený a na její území si v minulosti dělalo nároky hned několik sousedních států či světových mocností. Organizace Greenpeace prosazovala, aby byla unikátní panenská příroda Antarktidy přísně chráněna. Vzhledem k tomu, že k budoucnosti Antarktidy se mohly vyjadřovat jen subjekty, které zde prováděly výzkum, organizace Greenpeace zde založila svou vlastní vědeckou stanici World Park Base. Během svého několikaletého působení kromě výzkumu upozorňovala organizace Greenpeace na znečištění pocházející z ostatních stanic a zamezila stavbě francouzského letiště v sousedství hnízdiště tučňáků: V roce 1991 se podařilo prosadit novou smlouvu o Antarktidě, která na 50 let zaručila velmi přísnou ochranu, zákaz těžby nerostů a další průmyslovou činnost na celém kontinentě.

1997 Chladničky Greenfreeze

V 90. letech vědci zjistili, že používání freonů vede k ničení ozonové vrstvy a že je potřeba tyto chemické látky používané ve sprejích a při chlazení nahradit. Kancelář Greenpeace v Německu se spojila s vědci z Dortmundu, s nimiž dala dohromady plán na technické řešení bez freonů. Následně našla starou továrnu na ledničky, která byla před krachem, a přesvědčila vedení, aby začalo s výrobou testovacích prototypů. S rozjezdem projektu pomohly příspěvky dárců Greenpeace. Technologie se osvědčila a patent byl dán celosvětově volně k užití. Chladničky s technologií Greenpeace tak začaly vyrábět velké firmy, díky čemuž se stala řešením problémů s ozonovou dírou.

GREENPEACE V ČESKU

V ČR se Greenpeace dlouhodobě věnuje především uhelné energetice, která je největším zdrojem znečištění ovzduší a skleníkových plynů. První polistopadová vláda Petra Pitharta schválila územní ekologické limity povrchové těžby uhlí, které měly ochránit lidská sídla před rozšiřováním dolů. Těžáři se však rozhodli zničit další vesnici – Libkovice – s tím, že zde budou těžít hlubinně. I přes občanské protesty a blokády Greenpeace Libkovice padly a staly se mementem bezohlednosti uhelného průmyslu. Paradoxně se zde ovšem nikdy netěžilo.

Uhelné společnosti chtěly prolomit limity těžby prakticky od chvíle, kdy vešly v platnost. Po dlouholeté kampani Greenpeace, místních lidí a mnoha dalších spojenců se v roce 2015 podařilo zachránit město Horní Jiřetín před rozšířením dolu ČSA. Vláda ovšem posvétla prolomení na dole Bílina. Od té doby se organizace Greenpeace aktivně zapojuje do diskuse o konci uhlí v České republice, například v Uhelné komisi prosazovala nejprogresivnější scénář, který byl na stole. Nyní Greenpeace prosazuje konec těžby a spalování uhlí v Česku v roce 2030.

Dalším velkým tématem Greenpeace v Česku byly toxické látky. Organizace Greenpeace úspěšně usilovala o omezení vypouštění toxických látek do řek a zapojila se do kampaně za evropskou legislativu omezující nebezpečné látky REACH. Několik odebraných vzorků z řeky Labe s výskytem nebezpečných látek pocházejících z praní textilu pomohlo nastartovat globální kampaň Detox, která pomohla očistit od problematických chemikálií světový textilní průmysl. I díky Greenpeace jsou dětské hračky bezpečnější, protože neobsahují ftaláty a kojenecké lahve neobsahují nebezpečný bisfenol A.

Organizace upozorňovala také na zamoření chemických továren a jejich nedostatečnou ochranu před úniky toxických látek do životního prostředí. Ukázkovým příkladem byla Spolana Neratovice, kterou organizace Greenpeace tlačila k sanaci objektů zamořených dioxiny a zároveň upozorňovala na nedostatečnou ochranu před přírodními živly. Při povodních v roce 2002 došlo v areálu k ekologické havárii. Firma jakýkoli problém v areálu odmítala, ale organizace Greenpeace přinesla letecké fotografie, které ukazovaly zaplavení areálu vodou, únik chemikálií a výbuchy v areálu. Aktivita Greenpeace výrazně přispěla ke zpřísnění pravidel pro chemický průmysl a k sanaci ekologických zátěží.

Ze svého mezinárodního působení těžila česká pobočka Greenpeace v roce 2013, když Greenpeace Afrika mapovala cestu nelegálně vytěženého dřeva z Konga pomocí GPS lokátorů umístěných do kmenů. Velká zásilka dřeva wenge skončila v dýhárně v Horních Počaplech, aktivisti a aktivistky Greenpeace přímou akcí na přítomnost ilegálního dřeva upozornili. Po této kauze se zpřísnila pravidla pro dovoz dřeva v celé Evropské unii.

V nedávné době vedla organizace kampaň Plast je past, která pomohla zviditelnit téma plastového odpadu a přispěla k zákazu těch nejzbytečnějších jednorázových plastů, které nejvíce zamořují přírodu.

Klimatická bud

MEZI OSTRAVOU, PRAHOU A ÚST

oudcnost ÍM NAD LABEM

V průběhu chladnoucích zářijových týdnů vypravilo Greenpeace Česká republika nezvyklou expedici. Pomocí dvou CNG dodávek jsme projeli napříč Čechami a Moravou, vybaveni stánky, atrakcemi, informačními materiály a solárními panely. Bavili jsme se s lidmi, které jsme potkali, včetně bývalých horníků, se středoškolskými studentkami, s podnikatelkami a seniory. Podepisovali jsme výzvu budoucí vládě a zaznamenávali jsme vzkazy běžných lidí budoucnosti. Celá tour však měla jeden jasný cíl: udělat z klimatu téma voleb a nové vlády. Jak to celé vypadalo a jak se nám to povedlo?

Klimatická tour odstartovala 5. září ve večerních hodinách z Prahy. Následujícího rána jsme se časné objevili na brněnském náměstí Svobody a za pomoci osmi dobrovolnic a dobrovolníků jsme poprvé rozestavěli veškerá stanoviště ve stejném složení, v jakém jsme tento rituál opakovali i v každém dalším městě.

Celému stanovišti dominuje velký zelený stan s logem Greenpeace. V něm máme své zázemí, laptopy a tablety na sbírání podpisů pod výzvu, informační materiály, ale také životně důležité termosky na kávu a čaj, kterými si s dobrovolníky dodáváme nezřídka vyčerpanou energii. Energii celému stanovišti, včetně elektronických zařízení a DJ vybavení, pak dodává soustava šesti fotovoltaických panelů ve dvou blocích, kterými si nabíjíme baterie. Pozitivně nás překvapilo, že ani jeden den, byť bylo i pod mrakem, nekleslo nabití baterií pod 50 procent. Jak již zmiňuji výše, zvukovou atmosféru celé tour dokreslovali DJs, kteří hráli v každém městě od tří. Hráli nám především podkresovější, klidnější, ambientnější D'n'B, funkové a soulové skladby. Sympatie publika si takto vysloužili například DJ Soulphonique v Ostravě nebo DJs Annita a ahZ v Praze.

Dobrovolníci Greenpeace hráli na stanovišti klíčovou roli. Kromě hlavního stanu totiž obsluhovali náš fotokoutek a obří mapu České republiky. Spousta kolemjdoucích využila možnost vyfotit se ve fotokoutku s tematickými rekvizitami na náš digitální polaroid a k okamžitě vytištěné fotografii připsat svůj vzkaz pro budoucnost. Vzkazy byly rozličné, od lakonického „mám rád přírodu“ až po konkrétní vize budoucnosti s udržitelnými zdroji energie, ochranou biodiverzity a divokých zvířat. Takto napsaný vzkaz se následně přilepil na místo na mapě České republiky, odkud autor vzkazu pochází.

Poslední role, kterou dobrovolníci a dobrovolnice na Klimatické tour zastávali, byla role fluidnější,

pohyblivější. Každý den se dobrovolnice a dobrovolníci střídali v asi tříčlenné roli aktivního oslovování. Obcházeli po jednom nejbližší okolí stanoviště a nabízeli kolemjdoucím krátké představení naší činnosti. Těmto dobrovolnicím a dobrovolníkům patří můj obdiv. Dlouhé hodiny obcházeli náměstí a ulice a vždy s úsměvem, přívětivě a slušně vysvětlovali každému, kdo o to stál, o co se nám jedná. Setkali jsme se takto tvář v tvář s lidmi mnoha povah, profesí a přesvědčení. Taky jsem si tuto roli na pár hodin vyzkoušel.

Mluvil jsem s ostravskými rodinami z vyloučených lokalit, které se hluboce a upřímně zajímaly o ochranu přírody, s bývalými horníky z Karvinska, které šťve úpadek OKD a které oslovily ambice Greenpeace v oblasti spravedlivé transformace, se studentkami ekologie z Prahy, které naše klimatické cíle znají pomalu lépe než já, ale také s lidmi, kteří v aktivity Greenpeace příliš nevěří, protože nedoufají v to, že by nás politici u moci mohli vyslyšet.

Práci dobrovolníků na této pozici oceňuji proto, že nám dala nezvyklou příležitost. A sice příležitost vykročit z vlastní bubliny a navázat lidský a otevřený dialog i s těmi, kterým jsou naše myšlenky obvykle cizí.

Samotní dobrovolníci a dobrovolnice vnímali akce podobně. Dobrovolník Filip z Ostravy říká: „Nejvíce mě potěšila různorodost lidí, kteří se s námi bavili. Hovořil jsem s lidmi napříč všemi věkovými kategoriemi, různých národností i s lidmi opačného názoru.“ Podobně jako dobrovolník Vojta z Brna: „Mně se třeba líbila pozitivita lidí, kteří přicházeli. Byla to taková fajn přátelská akce.“ Dobrovolnici Patricii akce v Brně také bavila: „Zapovídali jsme se se spoustou lidí, hodně lidí to zajímalo, ale také jsme si vyměnili nějaké opačné názory. Zjistili jsme třeba, že lidem vadí nedostatečná nabídka veganských produktů v obchodech. Taky jsme se ale seznámili s novými zájemci o dobrovolnictví v Greenpeace.“

Celkově se nám tedy podařilo projet šest měst a se zapojením čtyřiceti šesti dobrovolnic a dobrovolníků oslovovat širokou veřejnost. Rozdali jsme

stovky až nižší tisíce letáčků prezentujících předvolební analýzu programů politických stran, kterou jsme vypracovali spolu se spolupracovnicí z Hnutí Duha a Zeleného Kruhu. Pod výzvou #SpoluProKlima, kterou směřujeme na následující vládu, jsme získali necelé dva tisíce nových podpisů. Dali jsme tak prostor stovkám hlasů, které tímto dávají následující vládě najevo, že jim záleží na lepší klimatické politice, ochraně půdy a biodiverzity, ochraně lesů, přechodu na udržitelnou energetiku, ale také na spravedlivé budoucnosti pro všechny.

Greenpeace letos slaví padesáté narozeniny. Za toto půlstoletí se nám právě akce, jako je Klimatická tour, mnohokrát osvědčily jako klíčový nástroj tlaku na politiku. Opakovaně se nám osvědčuje, že chceme-li věci skutečně měnit, nemůžeme zůstat jen osamělými hráči. Musíme vyrazit mezi lidi s každodenními trápeními a potřebami. Navazovat dialog, naslouchat, zjišťovat společné zájmy a následně se spojovat a jako jeden hlas se ozývat politice: „Haló, my jsme tady, je nás hodně a není nám to jedno.“ Obzvlášť v období před volbami jsou pak politici náchylnější tento hlas vyslyšet. Například: před deseti lety se nám podařilo právě pomocí takovéto práce něco, co tehdy považovali mnozí za nemožné. Pomocí soustavného tlaku před volbami jsme dokázali přinutit politiky zrušit vyvlastňovací paragrafy, které umožňovaly uhlobaronům zabírat a bourat celé vesnice kvůli rozšiřování dolů. Stali jsme se tehdy téměř světovou raritou, zemí bez vyvlastňovacích paragrafů. Podobně nemožné dnes mnohým přijdou naše cíle ochrany klimatu a přírody. A právě díky akcím, jako je Klimatická tour, snad i tentokrát posuneme hranice toho, co většině připadá možné.

Jakub Caha

koordinace dobrovolníků

PERMAKULTURA JE SELSKÝ ROZUM

Foto © Alžběta Procházková

V letošním roce vydalo nakladatelství Host knihu *Beton a hlína*. Rozhovory o šetrnosti a udržitelnosti ve městě. Spisovatelka Viktorie Hanišová prostřednictvím třinácti rozhovorů zachycuje rozmanitou snahu lidí žít udržitelně a zodpovědně i v hektickém prostředí měst. Ve spolupráci s nakladatelstvím Host přinášíme ukázkou z knihy, konkrétně z rozhovoru s Danou Kellnerovou a Danou Křivánkovou o permakulturní zahradě Lipka v Brně.

PERMAKULTURA je myšlenkový koncept vytváření nejen zahrad, ale potažmo i celého životního prostředí, který je trvale udržitelný a stále se obnovující. Tento pojem se dostal do povědomí v Austrálii v roce 1978, kdy vyšla kniha Permaculture od Billa Mollisona. Myšlenka permakultury se postupně rozšířila do celého světa. Permakulturní aktivity v České republice zastřešuje Permakultura (CS), z. s. Brněnské Školské zařízení pro environmentální vzdělávání Lipka je jednou z organizací, která propaguje permakulturu u nás.

Pomůžete mi se zorientovat v projektech zařízení Lipka? Na první pohled je toho strašně moc.

Dana Kellnerová: Brněnská Lipka byla založena v roce 1991. Prvním pracovištěm se šťastnou shodou okolností stala jedna z vil v Pisárkách nad krásným areálem výstaviště. A o osm let později nám starosta městské části Jundrov, který se dozvěděl o naší činnosti, nabídl pozemek s menším objektem. Tak se zrodilo první „dítě Lipky“, Rozmarýnek, který jsem vedla já. Později vznikla další pracoviště – Jezírko v Brně-Soběšicích, naše pobytové středisko Rychta v Moravském krasu a nakonec i Kamenná. Každé pracoviště je trochu jinak zaměřené a má vlastního vedoucího, i když všechna zaštiťuje jedna ředitelka. Lipová se zabývá především rukodělnou prací s přírodními materiály; Rozmarýnek je zaměřený na permakulturu, zdravé bydlení a zdravý životní styl; Jezírko, které vznikalo ve spolupráci s lesnickou fakultou, se věnuje zejména lesu; Rychta se věnuje středoškolákům i učitelům, pro něž připravuje programy v terénu. Kamenná se zaměřila na vysokoškolačky, učitele a dospělé a v posledních čtyřech letech se soustředí i na seniory a jejich vnoučata. Ediční centrum Lipky vydává publikace, které jsou zaměřené na různé věkové skupiny. Třeba pro ty nejmenší máme různé skládky a hry, při nichž si děti můžou sestavit například vlastní přírodní zahradu. Řízcovatelem je Jihomoravský kraj a Lipka je příspěvková organizace. To znamená, že dostáváme finance na část platů a provozu, ale na zbytek si musíme přivydělávat tím, že organizujeme výukové programy pro školy v interiérech i exteriérech, semináře i akce pro veřejnost, ale vymýšlíme i řadu dalších projektů, kterými mimo jiné platíme další zaměstnance. Naše činnost v mnoha ohledech koresponduje s činností podobně zaměřených nevládních organizací.

Dana Křivánková: Základní myšlenkou (permakultury) je, že příroda to tu dělá už miliony let, zatímco my jen pár tisíc, a proto nemůžeme dosáhnout její dokonalosti, jen ji napodobit. Idea permakultury se mi líbila o to víc, že nesnáším zbytečnou práci. Říká se, že permakultura je pro líného zahradníka, že když si ji dobře vybudujete, funguje to samo, což mě oslovilo. V roce 1997 se pak u rodiny Hříbů v Semil

konal první úplný designéřský kurz permakultury. Kurz nakonec skončil kvůli povodním dřív, ale tím silnější to byl zážitek. Rodina Hříbových, u které jsme tenkrát bydleli, byla klasická útěkářská rodina z města, která se ocitla na nehostinné větrné hůrce na severu, obdivovala jsem, co všechno tam dokázali, ale já si tenkrát uvědomila, že takhle žít nechci. Nejsem sama, mám děti, které chodí do školy, manžel podniká, a tak jsem věděla, že si musím najít něco ve městě. Proto jsem permakulturní design přenesla na Lipku, ale cesta k jeho prosazení byla dlouhá, nicméně posléze se jí podařilo prosadit, a to asi i díky tomu, že přišla ona nabídka z Jundrova.

Dana Kellnerová: Nejenže jsme museli tyto myšlenky prosadit u kolegů, ale hlavně na úřadech. Měli jsme obavy, že nás budou považovat za sektáře. Já sama jsem se bála slovo permakultura vyslovit, abychom neuškodili Lipce. Trvalo pár let, než se nám začalo dařit získávat další nadšence.

Proč mluvíte o permakulturním designu? Měla jsem dojem, že jde spíš o způsob života a vztah k přírodě.

Dana Křivánková: Ono to spolu souvisí. Permakulturní design je terminologie převzatá z Anglie a Austrálie, kde obyčejní lidé navrhovali své pozemky, takže se nejedná o architektky, ale designéry. Jde o navržení prostoru k životu tak, aby se tam člověku dobře žilo, ale současně se respektovala příroda. Nejedná se o boj s přírodou, ale o spolupráci s ní.

Dana Kellnerová: Možná ještě doplním, jaký je rozdíl mezi permakulturní a přírodní zahradou, protože tyhle termíny se dost zaměňují. V permakulturní zahradě se počítá také se stavbami. Ty nemusí nutně sloužit jen k bydlení, ale spolupracují různým způsobem s pozemkem. Může to být například zelená střecha, kompostovací záchod, sběr dešťové vody ze střech a podobně.

Jaké jsou tedy základní principy permakultury?

Dana Křivánková: Permakultura vznikla z termínu „permanent agriculture“, to znamená z permanentně udržitelného zemědělství. Když se to kdysi rozšířilo v Austrálii ve větším, zjistilo se, že se jedná o natolik

univerzální principy, že je lze vztáhnout na celý chod společnosti, kulturu, ekonomiku, a tím vzniklo označení „permaculture“. Jedná se tedy o způsob života. Můžu to ilustrovat na jednom vlastním zážitku: maminka mi říkala, ať jí na pozemku udělám permakulturu. A já na to, že jí permakulturu opravdu neudělám. Takhle to totiž nefunguje, buď principy permakultury pochopíš a budeš je realizovat, anebo ne a pak nemá smysl, abych to za tebe dělala já. Základní podmínkou tedy je, že permakultura se dělá na vlastním pozemku. Stejně jako strom se má sázet jen jednou, tak je to i s půdou. Za půdu, o které máte právo rozhodovat, nesete i zodpovědnost. Permakultura má tři principy: péči o zemi, péči o lidi a spravedlivé podíly všem. Nejdříve má člověk zajistit sám sebe, pak svoji rodinu, a pokud to zvládne, může rozšířit činnost na širší komunitu. Takoví ti nadšenci, co mají holý zadek a chtějí spasit celý svět, nakonec nedokážou nic.

Dana Kellnerová: Když jsem se začala permakultuře věnovat, připadala mi myšlenka, že se mám nejdříve postarat sama o sebe, naprosto revoluční. V době socialismu nám do hlavy vtoukali, že nejprve máme myslet na kolektiv, ale tak to v reálném životě nefunguje. Nejedná se o egoismus. Když zvládnou postarat se o sebe a svoji rodinu, dostanu se do rovnováhy, a teprve potom mám sílu postarat se i o další.

Jak tedy konkrétně vypadá permakulturní zahrada? Asi ne jako zahrádky v satelitech...

Dana Kellnerová: Pokud nemáte králíky, na permakulturní zahradě nebudete mít velkou travnatou plochu, protože byste ji musela sekat, což stojí energii, ať už lidskou, nebo elektrickou. U cesty k brance, kde máte okrasné kytky, může být i zelenina, a když jdete z práce, tak si ušetříte jednu cestu a po cestě trochu vyplejete nebo sklízíte. Když to budete mít pohromadě s kytkami, bude miň škůdců. Půda bude zamulčovaná, aby nevysychala. Zásada je, že nesázíte strom, ale „les“, to znamená, že nevysadíte jeden strom a kolem něj nic, ale v okapní zóně stromu budou keře, kolem stromů může být zase zelenina. Ve stínu můžou růst stínomilné rostliny jako máta. Pěstujete rostliny, kterými mulčujete, například vrbu. Hrozně to záleží na vašem pozorovacím talentu. Kromě toho, co říkala Dana, pozorujete, jaké tam rostou plevely, jaké vlastnosti má půda.

Dana Křivánková: Lesem se myslí jedlá zahrada, takže nebudete sázet třeba smrky, ale stromy, ze kterých máte užitek, a navíc budou vysázeny způsobem jako v přírodě, to znamená, že tam vzniknou patra.

Dana Kellnerová: Každý permakulturní prvek má více funkcí a každá funkce má více zdrojů. Například když máte jezírko, tak ho máte na koupání,

můžete jim zalévat, pěstovat v něm vodní rostliny, a když vám vypadne lednička, strčíte tam basu piv. A vodu do jezírka zajišťujete z více zdrojů: zadržujete dešťovou vodu, máte studnu a jako pojistka slouží ve městě vodovod. Podobným způsobem můžete zajistit topení a elektřinu.

Znamená to, že permakulturní zahrada je samoúdržbová?

Dana Kellnerová: Jen do jisté míry. Každopádně ale šetří lidskou práci.

Dana Křivánková: Co se týče šetření lidskou prací, tak to hodně závisí na vás. Já třeba pracuju na zahradě ráda, a tak tam mám spoustu věcí, které vyžadují péči, ale můžete mít permakulturní zahradu, která je celá zarostlá. Jedna z činností, která se na takové zahradě moc nedělá, je rytí. Já už mám rýč jen na sázení stromů. V permakulturní zahradě se neryje, protože rytím obracíte půdu, a když obrátíte půdu, upečete ty organismy v půdě, které mají rády chlad a tmu. A zase organismy, které jsou na povrchu a mají radši vzduch a teplo, dostanete rytím do hloubky, a tím zahubíte oboje. Hrabání listí je taky úplně zbytečná práce. Navíc nehnojíme umělým hnojivem, protože to odtéká s vodou a půdní organismy trpí hladem, protože nepřidáváme do půdy organickou hmotu. Nesekáme trávnik, maximálně jednou za rok.

Je možný nějaký kompromis mezi řekneme tou satelitní zahrádkou a zahradou permakulturní?

Dana Kellnerová: Třeba v zahrádkářské kolonii vás to ke kompromisu přímo nutí, protože by s vámi bojovali sousedi. Minimálně v začátcích je dobré kompromisy dělat, stejně jako se musíte domluvit i se svou rodinou. Rozhodně bych to doporučila, protože jinak si naděláte nepřátele. Sousedům můžou vadit plevely, plísňe, v mulči se můžou schovávat i myši a slímáci.

Dana Křivánková: Já sama doporučuju začít s jedním prvkem, a pokud funguje, přejít na další. Například bylinková spirála nebo vyvýšený záhon, to je perma-

kulturní prvek, který má svoji funkci, a je navíc pěkný. Na tom si můžete vyzkoušet, jestli to děláte dobře, protože i spirála či vyvýšený záhon mají svoje zákonitosti. Znáám lidi, kteří spirálu předělávali třeba čtyřikrát.

Je na vytvoření permakulturní zahrady potřeba delší studium? Nebo to lze zvládnout selským rozumem?

Dana Kellnerová: Chtěla jsem říct už na začátku, že permakultura je selský rozum. Kolikrát se nám stane, že nám na kurzu řekne mladý student, že o permakultuře vyprávěl dědovi a ten mu řekl, že takhle hospodařil vředycky. Že dělal to, co mu pozemek dovolil. Měl různé vysoké stromy a terasy ve svahu. Ale když je člověk cílevědomý, najde spoustu literatury a taky se může zúčastnit řady kurzů. Na správném permakulturním kurzu si lidé vytvoří design vlastního pozemku a zkonzultují ho s lektorem, ale dochází k živým diskusím i s ostatními účastníky. Kurzy vám dají inspiraci a pomůžou vycihtat chyby.

Dana Křivánková: Ano, bývalo to přirozené, lidé se to nemuseli učit, protože v tom vyrůstali a žili. Ale my jsme se tak odtrhli a máme jiné estetické vnímání, že se musíme permakulturu učit. Mně se také líbí, že permakultura není nic rigidního, že je otevřená novým poznatkům a technologiím. Povoleno je vše, co vychází ze jmenovaných principů a zaručuje spravedlivé podíly. Permakultura je způsob existence a hodnotový systém. Je to pozorování a neustálé zkoušení, kam vás příroda pustí. Proto také lidé s permakulturou nekončí, protože je to pro ně styl života.

V našem vnitrobloku máme neudržovaný dvůr. Myslíte, že je možné ho vést permakulturně? A máte nějaké rady pro čtenáře, kteří by chtěli začít s permakulturou?

Dana Křivánková: Pokud nemáte dost zkušeností, tak byste si měla najít komunitní zahradu někde poblíž bydliště. Základním pravidlem je, že permakultura se dělá na vlastním pozemku. Vnitroblok není váš pozemek, takže to moc nejde. Ale i ve vašem domě se možná jde domluvit s firmou, aby tam trávu nechávala, a tím můžete zamulčovat stromy. Možná není třeba ani tolik sekat trávu. Jestli máte společné záhonky, je dobré tam vysít něco, co není drahé, ale je to okaté, jako třeba měsíčky a kopr. Dávat organickou hmotu na kompost. A tímto způsobem tam dodat třeba bylinky, ale pomalu, aby si lidi zvykli. Je dobré tam dát místo na sezení, protože zahrada není jen na práci. A potom řešit vodu: jestli je tam okap, může tam být nádrž. A takhle může vzniknout komunitní zahrada pro každého. A začít se domluvat s lidmi, kteří mají zájem, a časem se další lidé nabalí. Ale rozhodně to nemůže být stylem: Já vám tady udělám permakulturu.

Dana Kellnerová: Přesně tak. S permakulturou je možné začít klidně na vlastním balkoně nebo terase. A pokud byste se chtěla pustit do vnitrobloku, přemyslejte, jak lidi oslovit. Zeptejte se jich, co by chtěli, domluvte se s nimi. Přizpůsobte permakulturu lidem, kteří v daném místě žijí. Jinou podobu bude mít pozemek sloužící rodinám s malými dětmi a jinou představu o něm budou mít senioři. Rozhodně se nestavějte do role spasitele světa.

Viktorie Hanišová
spisovatelka a překladatelka

TURÓW: VÝVOJ V ROCE 2021

Již několikrát jsme se na stránkách Greenpeace magazínu věnovali kauze dolu Turów. V roce 2021 se stala řada událostí, které jsou novými kapitolami v příběhu těžby, kvůli níž ztrácejí vodu lidé žijící v okolí dolu. Připravili jsme pro vás krátké shrnutí toho, co se v uplynulých měsících událo.

V prosinci 2020 potvrdila Evropská komise, že Polsko skutečně porušilo evropské směrnice. Toto rozhodnutí potvrdilo Česku, že žalovat Polsko kvůli dolu Turów dává smysl. V současnosti důl, který odčerpává vodu z českého území na Liberecku, operuje na základě rok starého povolení k těžbě do roku 2026. Povolení

označujeme od samotného začátku za nezákonné a ministerstvo životního prostředí se k nám přidalo.

Česká vláda podala žalobu na Polsko kvůli porušování směrnic při povolování záměru rozšiřování dolu. Tento krok byl výsledkem snahy Greenpeace a místních obyvatel. Greenpeace mimo jiné vytvořilo petici

na podání žaloby. Ostatně, hned následující měsíc uskutečnila polská pobočka Greenpeace v dole Turów protest. Reakce na sebe nenechala dlouho čekat: odbory polské státní firmy PGE, která kontroverzní důl provozuje, podaly oficiální stížnost k Evropské komisi na postup české vlády, protože svými aktivitami údajně porušuje evropskou legislativu a lidská práva. Podle odborářů je jednání české vlády „hanebné“.

Firma PGE ovšem v dubnu získala povolení k další těžbě až do roku 2044 od polského Ministerstva klimatu a životního prostředí. Další zlom nicméně přišel na konci května. Soudní dvůr Evropské unie vydal předběžné opatření, kterým těžbu zastavil, neboť její pokračování může způsobit vážné a nevratné škody na životním prostředí a zdraví. Pokud nebude polská státní firma PGE rozhodnutí respektovat, mohou Polsku teoreticky hrozit i velké pokuty podobně jako v kauze nelegální těžby dřeva v polském Bělověžském pralesi. PGE ovšem oznámila, že předběžné opatření nebudou respektovat, neboť jednájí v souladu s polskými zákony. K této pozici se přidaly rovněž lokální hornické odbory, které rozhodnutí soudu považují za ohrožení pracovních míst a za nebezpečné pro energetickou bezpečnost Polska.

Posléze začalo Polsko vyjednávat s Českem o smlouvě, která by vedla ke stažení žaloby. Toto vyjednávání se ovšem uskutečňovalo převážně v tajnosti a veřejnost nebyla dostatečně informována. Místní lidé, kteří žijí vedle dolu, vyjádřili v otevřeném dopisu znepokojení, neboť Česko a Polsko mluvily především o kompenzacích, ale nikoli o samotném omezení těžby, která místním krade vodu. V červnu proto Greenpeace uspořádalo demonstraci proti stažení žaloby a proti nedostatečně vyjednaným podmínkám smlouvy. Navíc Polsko se pokoušelo mezinárodní smlouvu „upéct“ neskutečně rychle. Demonstrace měla dát najevo, že vláda nemá na slabou dohodu přistupovat a žalobu na důl stahovat výměnou za finanční kompenzace a slabou dohodu s Polskem, která by neochránila místní lidi před destruktivní těžbou.

Krátce po protestu několika desítek lidí vláda oznámila, že Česko navrhne, aby Soudní dvůr EU stanovil sankce za neuposlechnutí soudního rozhodnutí ve výši 5 milionů eur (téměř 130 milionů korun) denně. Částečný úspěch ovšem zastínila další zpráva: zástupci ministerstev upřesnili, že před samotným podáním návrhu na stanovení sankcí dá soud Polsku tři týdny čas, aby se k tomuto kroku vyjádřilo, a během této doby se bude Česká republika snažit vyjednat dohodu a žalobu stáhnout, aby Polsko nic platit nemuselo. Aktivistky a aktivisté z polské a české pobočky organizace Greenpeace proto na konci června protestovali na valné hromadě

Foto © Max Zielinski / Greenpeace

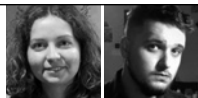
polské energetické společnosti PGE. Chtěli upozornit na plány, které počítají s pokračováním těžby a spalováním uhlí až do roku 2044 navzdory evropským klimatickým cílům a na úkor života místních obyvatel.

V pondělí 20. září Evropský soud konečně rozhodl o sankcích za nerespektování rozhodnutí o zastavení těžby. Polsko tak musí platit 500 tisíc eur denně do ujednání rozpočtu. Je to méně, než žádala Česká republika, ale i tak tento krok vyvolal reakci polské strany. Neochota politiků a úřadů přiznat negativní vlivy těžby a jednat podle toho nyní stojí polské daňové poplatníky téměř 13 milionů korun denně. Jednání o uzavření smlouvy pokračují.

Polsko si každopádně nepřeje, aby se ve smlouvě objevily záruky, tedy například pokuty za neplnění, na což ovšem Česko nechce přistoupit. Podstatné je, že veřejnosti stále nejsou známy podmínky české vlády týkající se smlouvy. Nicméně z vyjádření ministra Brabce vyplývá, že Česko nechce časově ani místní omezení těžby.

Takový vývoj považujeme za značně problematický. Situaci proto budeme sledovat i po volbách. V naší snaze nejsme sami, občanská aktivita probíhá také v Německu, neboť těžba na dole Turów ovlivňuje i obyvatele na německém území. Jsme i nadále přesvědčeni, že by se těžba měla zastavit a region by měl projít spravedlivou transformací, na kterou by v současné době mohl region získat peníze z Evropské unie. Nyní na ně ale nemá nárok, protože těžba má pokračovat do roku 2044.

Nikol Krejčová, Lukáš Senft
kampaně Greenpeace

Jana Plodková (na titulní straně), Bára Poláková, Terezie Kovalová, Bára Jánová, Ben Cristovao, Jan Cina a Tomáš Sedláček (na snímku) figurují v obrazových příbězích fotografky Alžběty Jungrové, v nichž se setkávají člověk a příroda. Jana Plodková k projektu říká: „Všechno se vším souvisí. Pokud něco neuděláme se změnou klimatu, můžeme přijít o to, co máme všichni tolik rádi. O přírodu. Příroda není samozřejmost. Je to přítel, který je vždy připraven mi poskytnout svoji náruč, přítel, který mě inspiruje, uklidňuje, harmonizuje. Je neoddelitelnou součástí mého života. A nejen mého, ale i všeho živého. Je to domov. A o ten přijít nechci. Ale ještě není pozdě.“ Více se dozvíte na straně 6 až 9.